

Následující řádky jsme napěchovali nejen odbornými informacemi, ale i užitečnými „selskými“ radami od jiných rodičů těm rodičům, kterým není jedno, co všechno si s vlastními potomky (ne)řeknou.

Tím nejdůležitějším pokynem však je: Nepřestávejte se snažit. Ať už mluvíte na mrně v kočárku nebo na záda gymnazisty, než uteče do pokojíčku a zabouchne za sebou dveře s nápisem: „Chci mít klid!“

NA ZAČÁTKU

Mluvit s dítětem je stejně důležité, jako ho krmit. V následující tabulce najdete, co přibližně by dítě ve kterém věku mělo umět (ačkoliv individuální rozdíly je také třeba akceptovat) a dále i pokyny, kam se obrátit, pokud vám vývoj řeči připadá zpomalený. Za předpokladu, že je vaše dítě zdravé psychicky i fyzicky, máte jako rodič rozhodující podíl na tom, jak se dokáže

vyjádřit. Učitelé z prvních tříd vzkazují – mezi dětmi jsou obrovské rozdíly. Bezpečně se pozná, kterému doma rodiče čtou, na koho se šišlá, kdo si hraje v pokojíčku celé hodiny sám a je „táááá hodný“. Budoucí správné používání jazyka podle odborníků jednoznačně určují první čtyři roky, mezery se později velmi složitě dohánějí.

MLUV SE MNOU!

Máte pocit, že s vámi dítě nemluví? Možná něco děláte špatně. A protože bez rozhovorů stěží vybudujete kvalitní vztahy, vzali jsme to s těmi partnery do diskuse pěkně z gruntu – Od batolat po teenagery. ■ Ivana Rosová

Statistická výstraha

Podle nedávného výzkumu agentury Median s dětmi mluvíme málo. 41% rodičů hovoří s dětmi maximálně 45 minut denně. Průměr snižují hlavně otcové, matky se věnují povídání s dětmi většinou kolem hodiny a půl. To je málo! (Pokud je řeč o malých dětech, u teenagerů je situace jiná.) Najděte si „svůj“ čas. Třeba když vaříte, nebo před spaním, na procházce se psem, u pomalé víkendové snídaně...

0 – 3 MĚSÍCE: Děti slyší zvuky, které je zprvu skoro vždy lekají (poznáte podle zaškrbnutí), později se za nimi snaží otáčet. Výzkumy prokázaly, že miminka reagují na hlas matky už v prenatálním stadiu. V prvních měsících života sice nerozumí významu slov, ale tónu velmi dobře. Mluvte, broukejte a zpívejte, má to velký smysl. Novorozeně rozezná lidskou řeč od ostatních zvuků. Fakt, zda dítě správně slyší, je součástí pravidelných prohlídek u pediatra – přesto je poměrně dlouho složitě s jistotou určit, zda dítě skutečně správně slyší. (viz. osa na této stránce)

4 – 9 MĚSÍCŮ: Chce to předvést miminku, jak krásné a rozmanité mohou zvuky být. Kolem půl roku už děti mohou hrát jednoduché hry, které rozvíjejí řeč: Třeba „kuk“ s plenou. Mluvte neustále a snažte se kromě otázek nabízet i jednoznačné odpovědi. „Kde je máma?“ „Tady je.“ Dítě s vámi už nekomunikuje pouze různými typy pláče, ale také úsměvem, nebo plácáním rukou. Zvuky, které vydává, obvykle začínají na b, p, m ale často zazní také g.

KOLEM 1 ROKU: Plně ve hře jsou už gesta. Třeba natažení rukou, pokud chce pochovat, podání hračky, když si chce hrát. Dítě začíná rozumět významu některých jednoduchých slov – ano, ne, máma, papat, jede apod. Vyslovuje slabiky a baví je si s nimi hrát (jakoby zpívat slabikové litanie). Ostatně hrozně rádo si bude hrát na kolov, kdy na něj někdo mluví. Neváhejte se ptát: „Jak je veliký?“ „Tak je veliký.“ (batole zvedá ruce nad hlavu), paci-paci aj. Zhruba ve 12 měsících se objevuje první slovo.

DO DVOU LET: Čas prvních nedokonalých slov, ze kterých zbývá obvykle jen první slabika. Mnohem víc, než dítě vysloví, ovšem rozumí. Přibližně ve dvou letech chápe význam padesáti, někdy ale i mnohem víc slov. Mluvte na ně, nepoužívejte jen jednoduchá slova (složitější ovšem dávkuje jako koření), pojmenovávejte co nejvíc předmětů z okolí. Každý úspěch oceňte. Obvykle děti umí říct ano (jo) i ne ve správném kontextu (hlavně ne jim kolikrát velmi dobře jde :-), některé spojují dvě slova ve větu, nadané děti na konci druhého roku už docela slušně mluví.

3–4 ROKY: Mezi dětmi jsou velké rozdíly, které nemusí způsobovat jen rodiče. Záleží i na temperamentu. Některé se do mluvení opravdu příliš nehrnou. Platí však, že jestliže dítě ve třech letech netvoří slova a krátké věty (používá jen slabiky, gesta nebo zvuky, případně zná jen velmi málo slov), hovoří odborníci o opožděném vývoji řeči. Svěřte se pediatrovi. Určitě dojde k přešetření kvality sluchu a pak návštěvě psychologa, případně logopeda. Zhruba do čtyř let se řečové vady neřeší, je na to příliš brzy. Rozhodující v řeči je její obsah.

5–6 LET: Poslední šance odstranit před nástupem do školy u logopeda řečové vady. Co do výslovnosti obvykle nejdéle vzdoruje dětským pusinkám „r“, případně „ř“, vad a poruch existuje ovšem celá řada – koktavost, patlavost. Velkou roli v tomto věku hraje všímavost učitelek v mateřské škole. Předškolák by měl umět převyprávět vlastními slovy pohádku nebo zážitek, rozumět běžně používané řeči dospělých, odpovídat na otázky konkrétně celou větou. Co se televize a počítače týče, nabízejme výmluvně odborné stanovisko logopedky Dany Kutákové, zveřejněné v nedávném rozhovoru. „Troufám si říct, že televizní dítě poznám na první pohled. Mluví v krátkých a holých větách. Dětem, které zacházejí s technikou nepřiměřeně, se likviduje sociální složka řeči. Počítač dělá přesně to, co mu řeknete, v době, kdy chcete. Chybí opravdový kontakt dvou lidí, kdy jeden se mračí, druhý se směje, šklebí se, je ironický. Dítě pak moc nezná neverbální složku řeči, to, co je mimo slovo. Chybí mu schopnost dialogu, komunikace v sociální interakci. Myslím, že když si děti sednou k televizi nebo počítači až po pátém roce a jen na chvíli, bohatě to stačí. Navíc hodně záleží na tom, jaký program mají k dispozici. Existují zajímavé i zábavné výukové programy, které neublíží a dá se od nich vstát, protože jsou rozděleny na krátké sekvence.“

PODKLADY PRO OSU: JAK JDE ŘEČ

Kojenec: Křik (reflexní záležitost, křičí i neslyšící děti) – Menší batole: broukání (obsahuje samohlásky a zvuky, které souvisí se sáním o polykáním) – Mezi 1 – 2 rokem: žvatlání (v podstatě průpravná cvičení pro pozdější artikulaci) Dítě reflexně napodobuje zvuky, které slyší z vlastních úst (upevňuje se vazba mezi sluchem a mluvidly) i z okolí –

přechází v rozumění (svým žvatláním se snaží napodobit slyšená slova, těší se, když okolí reaguje) – první slova (jednoslabičná – dvouslabičná) – asi 2 roky: jednoduché věty - otázka Co je to? – asi 3 roky: Otázka: „Proč?“; rozvoj používání správných gramatických tvarů – 4 – 5 let: nejdůležitější činností pro rozvoj řeči je nejen rozhovor, předčítání a poslech, ale také hra a kreslení. (U dětí, které trpí vývojovými poruchami řeči, má kresba své typické znaky). Dítě užívá gramaticky správné znaky věty, rozlišuje hlásky sluchem, dovede opravit vlastní výslovnost, vyprávět zážitky i pohádky. 5 let: Vývoj řeči ukončen, dál se „pouze“ rozvíjí slovní zásoba a její užití.

KDO SE BRÁNÍ ŠIŠLÁNÍ...

... dobře dělá. Už velmi maličké děti nasávají audio verze slov. Je potřeba „dodat“ jim do ušek správný tvar. Takže například věta: „Pošééém plincezníčko mališká,“ nadělá v malé hlavičce zbytečnou neplechu. Někdy je to těžké a stereotypy jsou velmi zažitě. Neříkejte: „Půjdem pa.“ Řekněte normálně: „Půjdem ven.“ Nepoužívejte dětské verze označení předmětů, ačkoliv té hatmatilce rozumíte. Jestliže dítě říká „kifóš“, zaznamenejte si to pro pozdější úsměvnou vzpomínku, ale důsledně vyslovujte správné piškoty. Stejně je to s ekerkou (veverka), ramtvají (tramvaj) nebo tradičně složitým kepučem (kečupem). Jistě byste uměla přidat vaše domácí výroky :-).

TY JSI JINÁ POVAHA

„Nechápu, jak se nám dvěma mohlo narodit introvertní dítě,“ žasne třicetiletá prodavačka Věra nad svým desetiletým uzavřeným synem Jirkou. „S manželem jsme otevření, mluvíme jeden přes druhého, nedokážeme dlouho nic držet v sobě. I většinu kamarádů máme takových. Jiřík je úplný opak. Myslím, že to neplyne z žádných traumat, máme ho všichni hrozně rádi, snažíme se, aby žil šťastně. Ale nepopovídám si s ním. Od malička se mezi námi pohybuje víceméně mlčky, sem tam něco řekne, na žádné dlouhé hovory ho neužije. Přiznám se, že než mi došlo, že je to vlastně odlišnou povahou, bála jsem se vlastních chyb ve výchově.“

Může to být i opačně. Uzavřený tatínek kontra užvatlaná holčička apod. Důležité je vymazat ze vzájemných vztahů ono slůvko „kontra“. Přijmout a respektovat jeden druhého. Jak píše uznávaná

